

וכתר דלא ידעינן מנייהו אלא זעיר. ואוף אינון חיטיין לא משתמודעין אלא בדוחקא כגוונא דחכמה וכתר דלא משתמודע מנייהו אלא בדוחקא. ומשום הכי אי שייר בחיטי משמע דשיירי חולקא בחולקא דחכמה וכתר דלא יכיל למיתפס בהון כלל שחיטתו כשרה, ואי לא – פסולה. דהא אפיק דמא מאתר דלית בה תפיסה כלל ואנן בעינן דיפוק דמא מאתר דאית ביה קצת תפיסה כדאמרן לעיל.

(ואין הלכה כן, אלא כיון שיש באותו חלק אמצעי, קצת שאין בו תפיסה – פסולה. והוא סוד ה'חיטי', שאע"פ שכתר אינו נתפס כלל, מכל מקום כיון שחכמה בחלקה דומה לכתר, כיון שיש לנו תפיסה בחלק ראשון שלה, הרי כאילו יש לנו קצת תפיסה בכתר. ואותם שני חיטים רומזים ל'כתר' 'חכמה', שהרי הם לבנים כמו שאנו קוראים לחכמה וכתר, והרי הם קטנים, כמו שחכמה וכתר אין יודעים מהם אלא מעט, ואף הם, החיטים, אינם ניכרים אלא בדוחק – כמו שחכמה וכתר אין ניכר מהם אלא בדוחק. ומשום כך אם שייר ב'חיטי' משמע ששייר באותו חלק של חכמה וכתר שאינו יכול להיתפס בהם כלל – שחיטתו כשרה, ואם לאו – פסולה, שהרי הוציא דם ממקום שאין בו תפיסה כלל, ואנו צריכים שיצא דם ממקום שיש בו קצת תפיסה, כאמור למעלה).

*

'... והקיום דחיים הוא בפה, חיים הגופניים בושט המכניס מיני אוכלים ומשקים, וחיי עולם בקנה המוציא קול. ושניהם קרויים 'סימנים' שהם סימני החיות שעל ידם הוא קיום החיות, ובהם ניכר סימן החיות, שבקלוקל החיות נחלש או נעדר לגמרי כח האכילה וכח הדבור והשמעת הקול, והקנה עם הריאה ולב וכבד הנתלים בה, והושט עם אברי המזון הנתלים בו, הם ממש דוגמת נפש וגוף, שאלו משמשים לכחות הנפשיים ומדות שבנפש ואלו לכחות הגופניים. ובאמת זה דבר נעלם משכל בני אדם חיבור הנפש בגוף, ולכן לא יבינו גם כן איך המזון יקיים הנפש, אך האמת שהם מחוברים וכולו חד, והדם הוא הנפש הווה מן המזון ומשכנו בלב וממנו חיות כל האברים והריאה והקנה המוציא קול תלויים בו.

ועל ידי קיום שופרות בראש השנה הוא חוק וקצב המזונות של כל השנה כולה, דיהיב מזוני לחיי לקיום החיים להיות לו כח לתורה ותפלה. והתעוררות ד'עורו ישנים' בכל השנה כולה הבא ע"י המזון שאמרו ז"ל (ב"ב יב:) לאחר שאכל אין לו אלא לב אחד וכפרש"י לטובה – כי כן מדת האכילה הראויה להיות קיום החיים האמיתיים דחיי עולם על ידה שאין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים (מתוך רסיסי לילה סוף אות לו).

דף כו

'דבא אמר: הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתנן...'. הרמב"ן פירש [דלא כפרש"י ותוס'] שרבא בא לתרץ הקושיא הראשונה דלא כרב נחמן; חכמים ורבי יהודה נחלקו בין בשהחמיץ בין בשלא החמיץ, ומשנתנו שמחלקת ביניהם הולכת בשיטת רבי יוחנן בן נורי שהכל הולך אחר המראה.

ז'פליגא דרבי אלעזר... יש מפרשים שלרבי אלעזר, מחלוקת חכמים ורבי יהודה אמורה בין בשהחמיץ בין בשלא החמיץ [שאף בשלא החמיץ סוברים חכמים שאם לא נתוסף שלישי בכמות המים שנתן מתחילה – אינו 'יין'. ואם נתוסף שלישי – הרי הוא 'יין' ממש, כמבואר בסוגיא בב"ב צו. וזו היתה ההנחה הפשוטה בתחילת הסוגיא, שלכן הקשו 'מני מתניתין' ולא העמידו בשנתוסף]. לפי זה גם לדברי רבי אלעזר צריך להעמיד משנתנו כרבי יהודה, ואינו ניקח בכסף מעשר אלא בשהחמיץ – כשם שאין מפרישים עליו ממקום אחר אא"כ החמיץ. אבל לחכמים אפילו החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר, כאמור (רמב"ן).
 ויש מפרשים שלרבי אלעזר מחלוקתם רק בשלא החמיץ וסופו להחמיץ, אבל כשהחמיץ אפילו לחכמים דינו כיון ומפרישים עליו ממקום אחר. ולפי זה משנתנו כחכמים (רשב"א).

'הכל מודים שאין מפרישין עליו ממקום אחר... דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור...' רש"י ותוס' פרשו, שמא אחד מהם יחמיץ בסופו ואחד לא יחמיץ. והרמב"ן פירש אפילו עמדו זמן רב ולא החמיצו אין מפרישים מזה על זה, שמא באחד מהם מעורב יין ובאחד אין מעורב, או בזה יין מועט ובזה הרבה [שאם כפרש"י ותוס', נמצא שרבי אלעזר אמר כסברת רב נחמן, שרק בשהחמיץ בסופו נחשב 'יין'].

(ע"ב) 'משהחמיץ אין משיקו במים...' רש"י ז"ל פרש מדוע אין מועילה לייך השקה במים, כי אין זו 'זריעה' מפני שטעם אינו בטל. ובחדושי ר' מאיר שמחה מדווינסק נתן טעם אחר (וכתב שזה המכוון בפרש"י בנדה יז. ד"ה נטהר); איזוהי 'זריעה' – החזרת הדבר למצבו הראשוני בעודו מחובר. על כן מים שחיבורם הראשון היה 'חיבור נזולי' פירוש: שמונחים אלו עם אלו ואינם נעשים חלק ממצייאות אחת, שישנם בחלוקה ולא בתלישה – הלכך כשמשיקים מחזירים למצב הראשון 'זורעים'. אבל משקה אחר שהיה מחובר במקורו לאילן 'חיבור חלקי' – כלומר נעשה חלק ממנו והיה טעון תלישה, אין השקתם מחזירתם למצבם הראשון.

פרק שני; דף כז

'איבעית אימא אחד בעוף, ואיבעית אימא ארובו של אחד כמוהו.' ושתיהן אמת, ואין די לכתחילה באחד בעוף, ולא ברוב שנים – בין בעוף בין בבהמה, אלא צריך לשחוט שני הסימנים בין בעוף בין בבהמה (רמב"ן כאן, וכ"כ להלן כט ששתי הלשונות אינן חולקות זו על זו ותרויהו איתנהו; רשב"א. וכע"ז כתב הרא"ש להלכה, שיש להחמיר גם כלשנא קמא, להצריך בעוף שני סימנים. וכן פסק הרמב"ם).

רש"י כאן ושאר ראשונים כתבו שמדרבנן הוא, ומשום גזירה. וכן צדד הרמב"ן בסוף דבריו, שהרי לא מצינו בדאורייתא חילוק בין לכתחילה ודיעבד. ואולם בתחילת דבריו כתב שכך נמסרה ההלכה למשה, לשחוט שנים, אלא שרובו של אחד בעוף ושל שנים בבהמה – ככולן. וע"ע בחדושי הרמב"ן ובר"ן להלן לב.

ומדברי רש"י לעיל כ: משמע שהוא מדאורייתא, וזה שלא כדבריו כאן ובדף כא. ויש שכתבו שרק לענין הצרכת שני הסימנים כתב רש"י דמדרבנן הוא משום גזירה, אבל סימן אחד מצוה מהתורה לשחוט כולו (בית הלוי ח"ב יא, ה–ז [וכתב שם נפ"מ לענין שיעור שהייה בשחיטת העוף]; זכר יצחק מ). עוד כתבו (בזכר"י שם ובחדושי הנצי"ב) לתלות שאלה זו במחלוקת התנאים על מקור דין סימן אחד בעוף, ובה יישבו סתירות דברי רש"י.

ודעת הרי"ף כפי שהבינו הראשונים [ואולם יש בדבריו גרסאות שונות – ע' דמשק אליעזר], שבעוף די בסימן אחד אף

תמד שסופו להחמיץ; אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: תמד שלקחו בכסף מעשר ולבסוף החמיץ – קנה מעשר (ואין מועילה לו השקה לטהרו. תוס'), שנגלה הדבר למפרע שפרי הוא בשעת לקיחה [ולפי"ו העמיד רבה את משנתנו בתמד שלא החמיץ בסופו]. רבא תלה דין זה במחלוקת תנאים (כפרש"י ותוס'). אבל רמב"ן פרש בע"א; לחכמים אכן הולכים אחר סופו, אבל לרבי יוחנן בן גורי יש לילך אחר המראה, וכיון שבטרם החמיץ מראהו וטעמו כמים – דינו כמים, הן לענין פסול המקוה בשלשה לוגין, הן לענין קיחה בכסף מעשר.

א. אף על פי שיש במים שבתמד שלשה לוגין, כיון שהתמד סופו להחמיץ הרי דינו כפרי (לרב נחמן) אף לקולא; ניקח מכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה (עפ"י תוס'). ויש מי שסובר שאם יש שלשה לוגין פוסל (עפ"י ריטב"א עירובין כט:), אך אין כן נראה משאר פוסקים, וכן יש לנקוט לדינא (עפ"י חזו"א יו"ד קלב, י).

ב. יש מפרשים [בדעת הרמב"ם והתוס'] שלרבא, בתמד שסופו להחמיץ יש חילוק בין פסול מקוה ובין קיחה בכסף מעשר; כיון שמראהו כמראה יין אינו פוסל את המקוה לתנא דמתניתין, אבל ניקח בכסף מעשר [ומה ששינינו אינו ניקח – היינו מפני הספק, שמא לא יחמיץ] (עפ"י ים של שלמה נד. ואולם החזו"א (יו"ד קלב, י) תמה על סתימת הפוסקים שנראה אפילו סופו להחמיץ פוסל. ולדינא נשאר ב'צ"ע').

ג. תמד שאין ידוע אם סופו להחמיץ אם לאו; מפרש"י משמע שכיון שהרוב מחמיצים, ניקח בכסף מעשר. והתוס' כתבו שאין ניקח מספק, וכן מבואר שאין מועיל לו השקה. ומכל מקום אין פוסל את המקוה, שכל ספק במים שאובים אין פוסלים את המקוה. וברמב"ן משמע שפוסלים המקוה מספק).
ע' פרטים נוספים בב"ב צו.

האחים והשותפים, דינם בקלבון ובמעשר בהמה – ע' בבכורות נו.
יין או חלב המעורבים במים, פסילתם את המקוה – נתבאר במכות ג.

דף כו

מז. א. הבת, באיזה גיל יש לה מכה (על ידי אביה) וקנס (לאונס ומפתה)?

ב. באיזה גיל הבת יכולה למאן ומתי היא חולצת?

ג. מתי תוקעים להבדיל בין החול לקודש, ומתי מבדילים בתפילה ועל הכוס?

א. קטנה (– משנולדה עד י"ב שנה), אביה רשאי למכרה ככתוב. אבל לא נערה (שהרי אפילו מכורה יוצאה, כל שכן שלא תימכר).

לענין קנס; לדברי רבי מאיר, וכן מבואר מסתם משנתנו (רב), קטנה אין לה קנס. ולחכמים, מבת שלש שנים ויום אחד יש לה קנס. נערה יש לה קנס עד שתיבגר (– מבת י"ב שנה והביאה שתי שערות, למשך ששה חדשים), ככתוב.

נחלקן הראשונים להלכה, אם כר"מ או כחכמים. ע"ע פרטים בכתובות מ).

ב. קטנה שהשיאה אמה ואחיה (אפילו מדעתה) יכולה למאן מבעלה ולצאת בלא גט. עד מתי – עד שתביא שתי שערות. דברי רבי מאיר, וכן דעת סתם מתניתין. רבי יהודה אומר: עד שירבה השחור על הלבן [שיהיו שתי שערות ארוכות שוככות. עפ"י נדה נב].

יש אומרים להלכה שיכולה למאן אפילו אחר הבאת שתי שערות, אם לא בעל (ע' בישוב הדבר עם סתם מתני' בשו"ת אבני נזר אה"ע שמו, 1).
הקטנה אינה חולצת (איש כתוב בפרשה, והוקשה אשה לאיש), שלא כנערה ובוגרת. [לדעת תנאים אחרת, אף הקטנה חולצת (רבי ישמעאל ברבי יוסי – יבמות קה): ולפי זה יש חליצה במקום מיאון].

ג. תוקעים בכניסת שבת ויום טוב, כדי להבדיל את העם ממלאכה. ומבדילים ביציאת שבת או יו"ט. וברכת ההבדלה אחת בין בשבת בין ביו"ט.

יום טוב הסמוך לשבת מלפניו; תוקעים (להבדיל העם ממלאכת אוכל נפש) ולא מבדילים. לדברי רב יהודה תוקע ומריע מתוך תקיעה. ולדברי רב אסי תוקע ומריע בנשימה אחת – בניגוד לתקיעה בשאר ערבי שבתות שתוקע ומריע בנפרד.

יו"ט הסמוך לשבת מאחוריו; מבדילים ולא תוקעים. כיצד מבדילים? – המבדיל בין קדש לקדש. רבי דוסא אומר: בין קודש חמור לקודש הקל. ואין הלכה כרבי דוסא. ודוקא בחתימתה משנה, אבל פותה כרגיל בכל הבדלה 'המבדיל בין קדש לחול בין אור לחשך...'. כן אמרו רב יהודה ורב נחמן. רב ששת בריה דרב אידי אמר: אף בפתיחה. ואין הלכה כמותו.

נמצא, מקום שיש תקיעה אין הבדלה וכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה.

א. טעה במוצאי יום טוב וסיים 'המבדיל בין קדש לחול' – לא יצא, שהרי זה משנה ממשטבע שטבעו

חכמים בברכות. כן נקט בספר שמירת שבת כהלכתה כדין פשוט. ודעת הגר"ע יוסף

שליט"א שיצא (כן רשום אצלי על פי שיעורו בתשרי תש"ג. וצ"ב).

ב. יום הכפורים שחל להיות ערב שבת – לא היו תוקעים (ע"ע בשבת קיד).

פרק שני; דף כז

מח. א. כמה מהסימנים (= קנה וושט) צריך לשחוט בעוף ובבהמה, לכתחילה ובדיעבד – מהתורה ומדרבנן?

ב. מנין לשחיטה שהיא מן הצואר?

ג. מהו המקור לדיני שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור?

א. השוחט רוב סימן אחד בעוף, וכן רוב מכל סימן וסימן בסימני הבהמה – שחיטתו כשרה. שחט חצי סימן בעוף או חצי משני הסימנים, וכן סימן וחצי בבהמה – שחיטתו פסולה.

מבואר בגמרא לפי אפשרות אחת שלכתחילה יש לשחוט שני סימנים בעוף. ולפי אפשרות אחרת – יש לשחוט לכתחילה בעוף ובבהמה את שני הסימנים במלואם, ואין להסתפק ברובם.

א. רש"י ועוד ראשונים מפרשים שהדין שלכתחילה – מדרבנן, גזרה שמא לא ישחוט רוב הסימן.

ויש אומרים מדאורייתא (ערמב"ן, רש"י כ: ובמפרשים).

ב. נחלקו הראשונים האם הלכה כשתי הלשונות גם יחד, ויש לשחוט בעוף ובבהמה שני סימנים שלמים, או הלכה כלשנא בתרא ודי בעוף בסימן אחד אף לכתחילה.

ג. נחלקו תנאים האם יש שחיטה לעוף מן התורה, או מדרבנן – כדלהלן. ופרשו ראשונים שלדברי

הכל צריך עכ"פ חיתוך הסימנים בצואר מהתורה (ולענין עיקור סימנים – מחלוקת

ראשונים).